

Tózsza István¹

Rekviem a piliscsabai Pázmáneumért

Amikor 2000-ben a jelenlegi NKE ÁNTK jogelődjére, az akkori Államigazgatási Főiskolára kerültem Máthé Gábor professzor úr jóvoltából, aki akkor főigazgató volt, a *Településtan* című, kötelező tantárgyat oktathattam az igazgatásszervező alapszakon. Gábor ragyogó szellemű intelligenciája, vezetői tehetsége a jogász-szakma látóhatárán messze túllátva tette lehetővé, hogy *Közigazgatási urbanisztika*² címszó alatt a közigazgatás életterét adó települések fejlődésével, szolgáltatásaik rendszerezésével több kötelező tantárgy keretében is találkozhattak az igazgatásszervező hallgatók. Örülök, hogy ezeknek a fejlesztéseknek részese lehettem, hála Máthé professzor úr széles látókörének és szakmai kiválóságának. Ebben az ő tiszteletére írt esszében a településfejlődés egy érdekes ellentmondásáról írok a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsész- és Társadalomtudományi Karának piliscsabai tündöklése és – szerencsére csak piliscsabai vonatkozású – bukása témájában.

Tényállás

A rendszerváltás utáni lázban, 1993-ban nyílt meg és bővült folyamatosan a Budapest budai agglomerációjába tartozó Piliscsabán egy volt szovjet katonai bázis kiürített területén a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsész- és Társadalomtudományi Karának campusa. Az épületek korunk legnevesebb építésének, a magyar organikus építészeti irányvonal megteremtőjének, Makovecz Imrének (1935–2011) alkotásai. A kar piliscsabai fejlődése azonban Makovecz halálával

¹ Egyetemi tanár, Nemzeti Községi Egyetem Államtudományi és Nemzetközi Tanulmányok Kar Községi és Infotechnológiai Tanszék. Kapcsolat: tozsza.istvan@uni-nke.hu.

² 2000–2013 között a Közigazgatási urbanisztika tantárgycsoport kötelező tárgyai voltak: Településtan (2+0), Települési infrastruktúra és szolgáltatásszervezés (2+2), Magyar regionális politika (2+1), Európai Unió regionális politika (2+0). A tantárgyak népszerűsége olyan nagy volt a hallgatók körében, hogy az alapszakosok 40%-a ezekből a tárgyakból választotta a szakdolgozati témáját. Ezek a közigazgatás életterének, a településeknek a változásait elemző tantárgyak mára sajnálatos módon egyetlen, Közigazgatási urbanisztika megnevezésű (2+0) tantárgyra zsugorodtak 2013–2016 között, amíg távol voltam a kartól. Heti 11 óra helyett heti kétfőben hallgatható, ami 82%-os csökkenést jelent.

lelassult, megállt, s 2020-ban az intézmény végleg elhagyta a campust – Pestre költözött. Ez a fejlesztés, amelyet ma már nevezhetünk kísérletnek, annak ellenére bukott el, hogy a településtan tudománya szerint sikerre lett volna ítélve. Jómagam is, településtan-előadásokon a 2000-es évek első évtizedében még így is értékelttem. Vajon miért? És mi az oka a kudarcnak?

Mi a kvaterner?

A gazdaságot a közgazdaságtan szektorokra bontja, elsőként Sir William Petty felismerése nyomán, aki 1691-ben, az Európát a világ élvonalába emelő ipari forradalom elején megállapította, hogy a manufaktúra, vagyis az ipar sokkal jövedelmezőbb, mint a mezőgazdaság.³ Az ókortól kezdve a mezőgazdaság és állattenyésztés jelentette a fő bevételi forrást, ezért ezeket a gazdasági területeket primer szektornak nevezzük. Az ipari forradalom idején megjelenő nagyüzemi könnyű- és nehézipar, a gyáripar jelentette a szekunder gazdaságot. Amikor a világ legfejlettebb gazdaságaiban a II. világháború után a szolgáltatások szférája jelentősebb bevételt kezdett produkálni, mint a gyáripar, közkeletűvé vált a tercier szektor megnevezése, ahol a kereskedelemmel, közlekedéssel, energiatermeléssel, egészségügyi és szociális ellátással, alap- és középfokú oktatással, valamint a pénzügyekkel kapcsolatos szolgáltatások dominálnak. A mai napig is, ha egy város, egy régió vagy egy ország gazdasági fejlettségét nagyon röviden akarjuk jellemezni, akkor nem a GDP-alapú összehasonlítás ajánlott, hanem a munkaképes korú lakosság foglalkoztatási arányát szokás kifejezni e három szektor vonatkozásában. Egy erős gazdaságú országban, régióban vagy városban a primer szektorban foglalkoztatottak aránya 5%-nál kisebb, a tercier szektorban foglalkoztatottak pedig 70%-nál nagyobb kell hogy legyen, s a szekunder arányát e kettő különbsége határozza meg. Annál gyengébb egy gazdaság, minél többen dolgoznak a primer szektorban, s minél kevesebben a tercierben. Természetesen egy 2% körüli mezőgazdasági foglalkoztatottság nem jelent gyenge mezőgazdaságot, éppen ellenkezőleg, mint például Dánia esete is bizonyítja. Amikor az egyes régiók gazdasága a primer szektortól függött évezredek át, azok a területek voltak a legerősebbek, leggazdagabbak, ahol a legfőbb erőforrás, a jó minőségű termőföld bőségesen állt rendelkezésre (Mezopotámiában, a Nílus, vagy a Jangce vidékén alakultak ki az ősi birodalmak – és ne feledjük, a közigazgatás is!). A szekunder szektor uralkodóvá

³ Van is egy angol közmondás a mezőgazdaságtól való óvakodásra intve: „There are three ways to lose your fortune: gambling is the quickest; women are the most pleasurable; and farming is the surest” – azaz három módja van a vagyon elvesztésének: a szerencsejáték a leggyorsabb; a nők a legkellemesebb; a mezőgazdálkodás a legbiztosabb.

válása idején a jó minőségű feketeszen és vasérc lelő- vagy feldolgozóhelyei váltak gazdasági nagyhatalommá. A tercier szektor erőforrása pedig a szén felváltó kőolaj és földgáz. Az ilyen készleteket uraló régiók váltak és válnak napjainkban is a gazdaság vezető szereplőivé a világon.

Az 1980-as években azonban a közgazdasági kutatásokra⁴ támaszkodva a településfejlesztők elkezdtek egy negyedik szektorral is számolni. Ez az informatika volt. Nem a számítástechnikai eszközök gyártása, hanem a velük kapcsolatos tudás és annak alkalmazása. Először információs társadalomról, majd a 2000-es évektől tudástársadalomról beszéltek. Ebbe, az úgynevezett negyedik gazdasági szektorba lehet sorolni a tudományos kutatást, a felsőoktatást, és érdekes módon a régi, népi kézműiparral, a hagyományok, a nemzeti identitások és a kultúra megőrzésével kapcsolatos tudást is! A kvaterner fő erőforrása pedig immáron nem valamely természeti, földrajzi adottságtól függő nyersanyag vagy energiahordozó, hanem az emberi tudás. Ennek a szektornak az egyes régiók foglalkoztatási szerkezetében jelenleg még kicsi, 5% alatti a részesedése, de a világ legfejlettebb, gazdaságilag legerősebb régióiban, így például a kaliforniai Szilícium-völgyben ez a részesedés már jóval magasabb. Megfogalmazható tehát, hogy a jövő gazdasági potenciálja a „tudásipar”, a tudás menedzselésébe, hasznosításába fektetett beruházások összessége, azaz a kvaterner szektor fejlesztése.

A piliscsabai példa

A kvaterner szektor gazdasági súlya volt tehát az oka annak, hogy amikor a köz-igazgatási urbanisztikai előadásokon a karon szóba kerültek a települések fejlődését segítő gazdasági motorok, nemegyszer jó gyakorlatként, követendő példaként hoztam fel azt, hogy Piliscsában a tudásiparba fektettek, a kvaternerbe, a jövő motorjába, amikor a szovjet laktanya helyén egyetemet, egyetemi campust hoztak létre. A bölcs településirányító testület, ha választhat egy mezőgazdasági, egy ipari, egy szolgáltatóipari, illetve egy tudásipari beruházás között, akkor ültetvények, összeszerelő üzemek, vagy bevásárlóközpontok helyett egyetemet választ. Ehhez nem kell földrajzi adottság, jó termőtalaj, vasérc vagy szénhidrogén, elég az emberi tudás, amivel a magyarok ugyancsak el vannak látva.

Egy másik szempont szerint is sikertörténetnek ígérkezett a Pázmány campus Piliscsában. A 2000-es években már várható volt az internet és a mobiltelefon összekapcsolása, ami átírja világ gazdaság működését. Megvalósul a magyar

⁴ Kenessey Z. közlése szerint 1985-ben a kvaterner már 40, a tercier és szekunder 27-27, a primer pedig 6%-kal járult hozzá az USA GNP-jéhez. Zoltán Kenessey: The primary, secondary, tertiary and quaternary sectors of the economy. *The Review on Income and Wealth*, 33. (1987), 4. 359–385.

regionális tudomány megteremtőjének, Enyedi Györgynek a jóslata, aki még az 1990-es évek elején kijelentette, hogy aki nincs rajta a világhálón, az mérhetetlen távolságba kerül a gazdaság központjától, még akkor is, ha fizikailag a központban tartózkodik (lásd a hajléktalanokat), aki pedig rajta van, az a központban van még akkor is, ha fizikailag több száz kilométerre található tőle. Piliscsaba pedig csak 25 kilométerre van Budapest közigazgatási határától. Nyugat-európai vagy észak-amerikai értelemben ez még fizikailag sem távolság – persze, ott nincs 10-es út, jegyezhetnék meg maliciózan. Az információs szupersztrádán viszont Piliscsaba 0 kilométerre van a pesti Belvárostól. Is. Hogy ez mennyire igaz, azt a 2020-as világlágyvány is igazolja: az egyetemi hallgatók és oktatók is átlépték annak a folyosónak a küszöbét, amely az oktatás online formában is tökéletesen megoldható formájához vezet.

1992–1993 során indult el Makovecz Imre építész és Maróth Miklós akkori dékán álmának, a „Pázmáneumnak” a megvalósítása, melyet az akkori kormány és a katolikus egyház is támogatott. „A zajos világvárosból való kiszakadás a tanulmányok örömein túl sokkal több élményt rejt »a természet lágy ölén«. Szerintem lassan mindenki belátja, hogy ez inkább előny, mint hátrány” – fogalmazott Maróth.⁵ A hallgatók kiutazását, ingázását a Budapest–Esztergom vasútvonalon egy itt kialakított megállóhely, a Pázmáneum volt hivatott megoldani. A nagy magyar egyetemek közül talán a miskolci említhető mint előzmény, ahol az Egyetemváros – immár hét évtizede – egy erdős területen, Miskolctapolca és Miskolc között működik sikeresen. Ott városi busszal tudnak a hallgatók beutazni a belvárosba. Piliscsaba akkori polgármestere, Kasza Péter is támogatta a Pázmány campus piliscsabai megjelenését. Azt várta tőle, hogy a település fejlődését fellendíti az intézmény jelenléte: a hallgatók majd lakásokat bérelnek, az oktatók házakat építtetnek, és olyan új szolgáltatások jelennek meg, amelyek az egyetemisták igényeit próbálják kielégíteni; piacterek, éttermek, internet-kávézók, bevásárlóközpontok, diszkók, s ezek hamarosan nyüzsgő egyetemvárossá, egy magyar Princetonná teszik Piliscsabát, amely a szintén megálmodott magyar Szilícium-völgy, a Zsámbéki-medence egyik tudásközpontja lesz.

A magyar építészeti örökség újkori remekművei születtek a Pázmáneumban 1994–2012 között; egy valóságos Makovecz-féle csodaország épült itt fel az egykori szovjet laktanyákból megtartott alapokra. Van, aki azt mondja, hogy „mindegy, Makovecz mit tervez, a végén úgyis templom lesz belőle”. Frank Lloyd Wright, a 20. század legkiemelkedőbb amerikai építészé használta először az organikus építészet kifejezést, melynek magyarországi nagymestere Makovecz Imre

⁵ Campuspress: Várjuk a katolikus fiatalokat. Beszélgetés Maróth Miklós dékánnal. *Új Ember*, 53. (1997. február 9.), 6. 7. Online: https://adt.arcanum.com/en/view/UjEmber_1997/?pdg=66&clayout=s.

lett. A természet harmóniájával összhangban álló, spirituális üzeneteket hordozó irányzat európai remekműve a barcelonai Sagrada Família (Szent Család)-katedrális, amelynek tervezője, Antoni Gaudí ezt mondta: „minden építészeti stílus a templomépítés szolgálatában született; minden ezután eljövendő művészet ugyanígy kell, hogy megszülessen.” Ha valahol indokolható ez az építészeti stílus, akkor a pilisi és a budai hegyek közötti völgykapuban fekvő Piliscsabán, egy patinás magyar, katolikus egyetem bölcsészkarán talán az – még ha templom hangulatát is kelti a megjelenése. Gondoljunk itt az oxfordi és cambridge-i középkori egyetemek belső kerengős kolostorokat, apátságokat idéző építészeti stílusára, és egyáltalán az európai oktatás megszületésében a bencések és az egyház szerepére.

Összefoglalva: településtani szempontok alapján a piliscsabai Pázmáneum campus megvalósítása előremutató, érvekkel védhető, jó tervnek ígérkezett. Az 1990-es években. Miért történt mégis meg, hogy a terv nem váltotta be a hozzá fűzött reményeket? Mára (2020) a ragyogó épületegyüttes az egyháztól állami tulajdonba került, sorsa bizonytalan, két évtizedes kora ellenére sok helyen felújításra szorul.⁶ Milyen okok vezettek ide?

A Pázmáneum „romlása”

A kar *felvi.hu*-n található adataiból kitűnik, hogy az utóbbi 10 évben három szakasz különíthető el a történetében. 2005-ig 700-ról nagyjából 1600-ig emelkedett az első körös jelentkezők száma, amely 2006 és 2014 között visszaesett 600-900 főre. 2015-től – amikor a Budapestre való visszaköltözés már egyre erősebben jelen volt a kar polgárainak köztudatában, újra megnőtt és máig tart az első helyes jelentkezők száma 1700-1600 hallgatóval. A számokból nem evidens, hogy a kereslet hanyatlása okozta volna a campus „vesztét”, de ha mögéjük nézünk, nyilvánvaló, hogy a 2006–2014 közötti 8 év alacsony jelentkezési értékei vezethettek arra a vezetői következtetésre, hogy Piliscsabán nem „nyerő” a kar pozíciója. Ráadásul a tervezők eredeti elképzeléseivel szemben a Pázmány többi kara, a hittudományi, a jogtudományi és az információs technológiai sem mutatott hajlandóságot a kiköltözésre. A bölcsész- és társadalomtudományi kar is fokozatosan költözött vissza Pestre 2015-től kezdve.

Erőteljes és hatásos érv volt az oktatói kar visszaköltözést sürgető hangja a piliscsabai campus mellett érzelmileg elkötelezett alapító dékánt és rektort

⁶ Thaisz Miklós: „Lázálom” volt? Aligha – a piliscsabai Pázmány-campus védelmében. *Válasz Online*, 2020. december 16. Online: <https://www.valaszonline.hu/2020/12/16/lazalom-volt-alig0-ha-a-piliscsabai-pazmany-campus-vedelmeben>.

követő dékánok és rektorok, valamint a kar tanszékvezetői részéről. Ehhez hozzájárult egy építészeti gyenge pont is. Az organikus építészet eme remekművei hőtechnikai oldalról – és ez nem annyira a tervezés, mint a kivitelezés hibája lehet – nem voltak hatékonyak. A rezsiköltség a nagy belső terek kifűtése miatt 250 millió forintot tett ki, amelyet az egyre gyakrabban jelentkező beázások is tetézték.

Hallgatói oldalról kifogásolható volt a távolság Budapesttől, amelyet a 10-es út folyamatos zsúfoltsága bebetonozott, annál is inkább, mert a vonat-összeköttetés a 2012-től 2018-ig tartó maratoni felújítás miatt megszűnt, illetve akadozott. Az információs szupersztráda nem tudta kiváltani azt a hallgatói igényt, hogy a kar közvetlen szomszédságában megtalálják a szórakozás és a kikapcsolódás városi intézményeit – mint Budapesten, illetve mint a legtöbb egyetem városi vagy városias környezetében. Ezt tetézte a hallgatók részéről az a kényszerűségből elterjedt gyakorlat, hogy a nappalis hallgatóknak csaknem a fele munkát vállal, hogy fenntarthassa magát. Ezt pedig Piliscsaba szintén nem tudta biztosítani. Így elmondható, hogy mind az oktatók, mind a hallgatók visszakíváncoltak a fővárosba. Piliscsaba, a piliscsabai önkormányzat pedig felkészületlen és tehetetlen volt ebben a helyzetben. 1992 óta természetesen prioritást kellett volna hogy kapjon Piliscsában az egyetemcentrikus fejlesztés, ez azonban forrás- és lobbierő hiánya miatt nem tudott megvalósulni, különösen Makovecz Imre 2011. évi halála után. Nemhogy új, a diákságot kiszolgáló, s nekik munkát is ajánló létesítmények (koncerttermek, testépítő szalonok, gyorséttermek, divatboltok, kávézók, színpadok) nem alakultak, de még a meglévő étterem is bezárt. A campus és az időközben (2013-ban) városi rangot nyert Piliscsaba között nem tudott kialakulni szorosabb kapcsolat, a tervezés időszakának tetszetős célkitűzései nem valósulhattak meg; Piliscsaba nem válhatott egyetemvárossá.

A Pázmány a 2020-as kormányzati döntések értelmében jelentős belvárosi ingatlanokhoz jutott a józsefvárosi Palotanegyedben, így a piliscsabai Pázmáneum kísértetcampussá vált. A rómaiak *Ad lucum felicem*nek (a Boldog-liget) nevezték el azt a helyet, ahol jelenleg Piliscsaba fekszik, a Csaba név régi magyar-török eredetű jelentése pedig „ajándék”. Amikor rekviemet mondunk a piliscsabai Pázmáneum felett, gondoljunk arra, hogy ez a boldog liget nem tudott élni egy ajándékkal. Holott a volt szovjet laktanya területén nem egy ipari parkot, nem egy szekunder beruházást választottak. Nem egy tercier beruházásnak számító raktáráruháznak adták a helyet. Hanem a legjobbat igyekeztek választani, mégpedig az ország legjobb építészeivel karöltve: a kvaterner szektornak számító egyetemi beruházást. És a didaktikus szándék ellenére ez Magyarországon nem tudott működni; az egyetem – az oktatóival és a hallgatóival – egy akarattal visszamenekült a 25 kilométerre fekvő fővárosba.

Különbésgalapú telephelyimázs

Természetesen a piliscsabai kísérlet kudarca is értelmezhető a településtan kontextusában. Alfred Weber (1909) volt az első, aki az iparitelephely-elméletekbe bevette a földrajzi távolságot mint jelentős tényezőt a fogyasztó (a Pázmáneum tekintetében a hallgató), a termelő (Piliscsaba esetében ez az egyetem) és az erőforrások (jelen esetben ez a tudás) között.⁷ A Weber-féle telephelyelmélet egyszerűsítése nyomán jelent meg a településmarketingben a különbésgalapú telephelyimázs fogalma,⁸ amelynek lényege, hogy minden esetben a helyi önkormányzat kompetenciája és felelőssége, hogy saját településéről a honlapján szakmai képet jeltessen meg, amely elvileg alkalmas arra, hogy a településre munkahelyteremtő befektetőket (jelen esetben egyetemikar-, illetve campusfejlesztőket) vonzzon. Ez a szakmai kép, imázs tartalmazza mindazon adottságokat, amelyek az ezekre potenciálisan „vevő” piaci szereplők, a befektetők érdeklődését felkelthetik. Amikor a megcélzott befektető felfigyel egy település adottságaira, és úgy találja, hogy azok kielégítik az ő optimális telephely iránti elvárásait, akkor elkezd a befektetést, tőkét hoz a településre, és a településmarketing során ezt nevezzük úgy, hogy „megvásárolja” a települést. A különbésgalapú telephelyimázs esetében ez egy viszonylag egyszerű folyamat: a potenciális vevő – a tőkés, a fejlesztő – a saját elvárásainak listájából tételesen kivonja a telephelyként szóba jöhető földrajzi hely, település szakmai imázsában szereplő adottságokat. Amennyiben az eredmény pozitív szám, nem ajánlatos elkezdni a beruházást az adott helyszínen, vagy ha már ott van, üzleti szempontból ajánlatos odébbállni onnan. Ha az eredmény negatív szám, akkor megfelel befektetés, fejlesztés céljaira, és meg lehet „vásárolni” a települést; illetve ha már ott van, akkor ott lehet maradni.

A különbésgalapú telephelyimázs itt közölt ábrája nem predesztinálja eleve kudarca a piliscsabai campus létrehozását. Az ábra jobb oldalán tett megjegyzések arra utalnak, hogy ha nem állnak elő a telephelyválasztásnál még előre nem látható helyzetek, akár 7 - 7, azaz 0 lehetett volna a különbésg az elemzésben. Ilyen helyzetet jelentett az elhúzóó vasútípála-rekonstrukció vagy a helyi önkormányzattal való együttműködés megváltozása, az épületek belsőépítészeti és ergonómiai kivitelezése, a hallgatói információs szupersztráda kiépülése, aminek a kezdő lökést sajnos egy világjárvány adta. Nyilván 28 évvel ezelőtt ezek még nem látszóttak, s ebben az esetben ha ezek nem – vagy nem így – következnek be, a fővárosi és más egyetemi városi diákközösségektől eltérően a zártabb campuson egy közösségbe „kényszerített” hallgatóság olyan emberi többletértékeket mutathat fel, mint például az, hogy a hallgatók ismerik a csoport-, sőt

⁷ Alfred Weber: *Ueber den Standort der Industrien*. Tübingen, J. C. B. Mohr (Paul Siebeck), 1909.

⁸ Tózsza István: *Közigazgatási urbanisztika I. Településtan*. Budapest, Aula, 2011.

az évfolyamtársaikat, ne adj' Isten más szakok vagy karok hallgatóit is. Ez például olyan erőforrás lehet, amelynek birtoklása a „hagyományos” városi egyetemek diákjaira egyáltalán nem jellemző, és akár még Piliscsaba javára is billenthetne volna a mérleg nyelvét a különbségalapú telephelyimázs tényezői között.

<i>Egyetemcampus-igény: piliscsabai adottságok</i>			
VAN	Hallgatói igényeket kielégítő szolgáltatások	NINCS	Önkormányzati szimbiózis hiánya
<u>VAN</u>	Kellemes, zöld környezet	NINCS	
<u>VAN</u>	Esztétikus épületegyüttes	NINCS	
VAN	Belső funkcionalitás (akusztika, ergonómia)	NINCS	Magas fenntartási költség
VAN	Hallgatói munkalehetőségek	NINCS	Önkormányzati szimbiózis hiánya
VAN	Fővárosi közlekedési összeköttetés	NINCS	Hat évnyi MÁV-felújítás; 10-es út zsúfoltsága
VAN	Hallgatói online szupersztráda	NINCS	Járvány előtti helyzet
Különbségalapú telephelyimázs: 7 – 2 = 5 (menni kell)			

1. ábra. *A különbségalapú telephelyimázs leegyszerűsített alkalmazása a piliscsabai Pázmáneum egyetemi campusra*
Forrás: a szerző saját szerkesztése

A piliscsabai Pázmáneum 2020-ban állami kezelésbe került. Sajnos az Esztergom–Budapest főútvonal, a 10-es út nem mérhető az autópályákkal is megerősített 1-es, 3-as, 5-ös, 6-os és 7-es, a nemzetközi tőkeáramlást is szállító közlekedési pályákhoz. Azonban Esztergomnál a Szlovákia felé lassan aktivizálódó határ-átkelőhely már felcsillant egy lehetőséget: ha egyszer a 10-es út folyamatosan szűk forgalmi keresztmetszete kibővülne (1. feltétel), az Esztergom–Budapest vasútvonal áruszállító funkciója pedig Szlovákia felé is nyitna (2. feltétel), akkor a Budapest északnyugati kapujában, az agglomeráció szélén Piliscsaba, s benne a Pázmáneum különbségalapú telephelyimázsa negatív értékre változhatna. Az épületkomplexum akkor olyan közép-európai üzleti, kulturális, innovációs parkká alakulhatna, amely településmarketing tekintetében végre valóban „eladhatná” Piliscsabát. És a kultúra megőrzésével kapcsolatos szolgáltatásfejlesztés

– csodák csodája – szintén a kvaterner szektorba tartozik, tehát Piliscsaba a hatalmas Makovecz-örökséggel még egy esélyt kaphat, hogy a jövőnek szánt kvaterner beruházás jöjjön létre a területén! Addig is, amíg valamilyen ilyen irányú kormányzati döntés megszületik, a Pázmáneum Csipkerózsika-álomba süllyed. Piliscsabán is múlik, hogy a következő eséllyel hogy tud élni a település vezetése, tanultak-e a Pázmáneum kudarcából. „Az a tudás, amely nem alkalmas előrejelzésnek, nagyon értékes lehet útjelzőnek” – fogalmazott Friedrich 1929-ben.⁹ Amihez reménykedve hozzátehetjük: egy közép-európai identitású üzleti-kulturális park felé.

⁹ Carl Joachim Friedrich: *Alfred Weber's theory of location of the industries*. Chicago, University of Chicago, 1929.

Irodalomjegyzék

- Campuspress: Várjuk a katolikus fiatalokat. Beszélgetés Maróth Miklós dékánnal. *Új Ember*, 53. (1997. február 9.), 6. 7. Online: https://adr.arcanum.com/en/view/UjEmber_1997/?pdg=66&layout=s
- Friedrich, Carl Joachim: *Alfred Weber's theory of location of the industries*. Chicago, University of Chicago, 1929. Online: <http://www.economia.unam.mx/cedrus/descargas/Libro%20de%20Weber.pdf>
- Kenessey, Zoltán: The primary, secondary, tertiary and quaternary sectors of the economy. *The Review on Income and Wealth*, 33. (1987), 4. 359–385. Online: <http://www.roiw.org/1987/359.pdf>
- Thaisz Miklós: „Lázálom” volt? Aligha – a piliscsabai Pázmány-campus védelmében. *Válasz Online*, 2020. december 16. Online: <https://www.valaszonline.hu/2020/12/16/lazaa-lom-volt-aligha-a-piliscsabai-pazmany-campus-vedelmeben/>
- Tózsá István: *Közigazgatási urbanisztika I. Településtan*. Budapest, Aula, 2011.
- Weber, Alfred: *Ueber den Standort der Industrien*. Tübingen, J. C. B. Mohr (Paul Siebeck), 1909.